

Patrimoni valencià declarat Patrimoni de l'Humanitat

Valencia, el Regne de Valencia, degut a la seua situació geogràfica i climatològica, goja del privilegi de contar en espais i recursos naturals d'un alt valor ecològic i migambiental. D'igual manera, l'herència de segles i segles d'interacció en estos espais l'han dotat d'un patrimoni històric, cultural i artístic únic i excepcional. En tant que manifestacions emblemàtiques que són de l'identitat valenciana, la seua salvaguarda i protecció són de capital importància; pel seu valor intrínsec, a més, la seua protecció i conservació és fonamental per al conjunt de la comunitat internacional.

El 16 de novembre de 1945, al finalitzar la Segona Guerra Mundial, es va fundar la UNESCO (Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura) en l'objectiu de contribuir a la pau i a la seguretat en el món per mig de l'educació, la ciència, la cultura i les comunicacions.

En la **Convenció sobre la Protecció del Patrimoni Mundial, Cultural i Natural** de 1972 s'aprovà el **Programa Patrimoni Mundial** que té com a finalitat catalogar,

LOGOTIPS DEL PATRIMONI DE L'HUMANITAT I DEL PATRIMONI CULTURAL IMMATERIAL

per a aconseguir l'inclusió d'un bé en la **Llista del Patrimoni Mundial**, o **Patrimoni de l'Humanitat**, s'han de seguir uns tràmits estrictes i complir una sèrie de rigorosos requisits i condicions.

Este patrimoni es classifica de la següent manera:

- Patrimoni cultural
- Patrimoni natural
- Patrimoni mixt (cultural i natural)

Cap a 1990 sorgí el concepte de patrimoni oral i immaterial, com són les tradicions i les costums, que complementava el de patrimoni cultural i natural. En 2001 se creà una llista de **Obres Mestres del Patrimoni Oral i**

Intangible de l'Humanitat, en la que s'inclouia des del principi la **Festa del Misteri d'Elig**. En 2008 s'establí un programa per a garantir la protecció i conscienciació sobre esta classe de patrimoni creant-se una **Llista Representativa del Patrimoni Cultural Immaterial de l'Humanitat**, a la que s'incorporaren els 90 elements de la llista anterior.

EL TRIBUNAL DE LES AIGÜES DE VALÈNCIA EN 1800
BERNAT FERRÀNDIZ

La Llista del Patrimoni Mundial de l'any 2013 consta d'un total de 981 elements, dels quals 759 són culturals, 193 naturals i 29 mixts, distribuïts en 160 països. L'Estat espanyol, en 44 béns en total (39 culturals, 3 naturals i 2 mixts), és actualment el segon país en major nombre de béns declarats, per darrere d'Itàlia. La

Llista del Patrimoni Cultural Immaterial conté 258 elements, dels que 11 són espanyols.

Per lo que fa al **Regne de València**, han obtingut esta declaració els béns següents:

- 1996: **La Llonja de la Seda de València**. Bé cultural.
- 1998: **Localitzacions d'Art Rupestre**. Bé cultural, compartit en uns altres territoris i catalogat com: Art Rupestre de l'Arc Mediterraneu de la Península Ibèrica.

▪ 2000: **Palmeral d'Elig**. Bé cultural.

▪ 2001: **Festa o Misteri d'Elig**. Bé immaterial.

▪ 2009: **Tribunal de Les Aigües de la Vega de València**. Bé immaterial, compartit en el "*Consejo de Hombres Buenos de la Huerta de Murcia*" i catalogat com: Tribunals de regants del Mediterraneu espanyol.

▪ 2011: **Festa de la Mare de Deu de la Salut d'Algemesi**. Bé immaterial

Per a profunditzar en el tema se pot consultar una monografia en:

www.rogleconstantillombart.com > Documents

ELIG: EL PALMERAL
DE LA SÈRIE "VISIONS D'ESPANYA"
JOAQUIM SOROLLA

La Llonja de la Seda

La **Llonja de la Seda**, o **Llonja dels Mercaders**, es un dels edificis més emblemàtics de la ciutat de **València**, símbol de la prosperitat econòmica i comercial que alcançà el Cap i Casal durant els segles XIV i XV i en el que la burgesia valenciana de l'època exhibia el seu potencial i prestigi.

Considerat l'exemple més important de l'arquitectura gòtica civil europea, la Llonja de la Seda es troba en el centre de la ciutat, en el conegut com a **Barri del Mercat** -puix en aquells carrers era a on s'emplaçaven les parades i llocs de venda-, enfront del temple dels **Sants Joans** (Sant Joan del Mercat).

A espalles de l'actual edifici existia ya, a principis del segle XIV, una llonja coneguda com a **Llonja de l'Oli**, la qual, i degut al desenvolupament econòmic alcançat, es va considerar insuficient per a realitzar les diferents operacions mercantils, per lo qual el **Consell General de la Ciutat** acordà en 1469 que es construïra un nou edifici que reunira les comoditats i condicions requerides.

L'obra se li encomanà a **Pere Compte**, "molt sabut en l'art de la pedra", pedrapiquer i mestre d'obres molt acreditat per la seua pericia, constatada en les diferents obres ja realitzades per ell, especialment en la prolongació de la Seu Valentina. Ell, junt a **Joan Yvarra**, foren els responsables principals dels treballs, en els que intervingueren fins a cinc mestres pedrapiquers.

La primera pedra es colocà oficialment el 7 de novembre de 1482 i, a pesar de la suntuositat de l'edifici, només s'invertiren 15 anys en completar-lo. Així ho constata una filacteria que recorre tot el perímetre interior de la **Sala de Contractació** i que diu, traduït del llatí original: "Casa famosa soc, en quinze anys construïda. Compatricis, comproveu i mireu que bo es el comerç que no comporta frau en la paraula, que jura al pròxim i

no li falta, que no dona els seus diners en usura. El mercader que així faça rebosarà de riqueses i després gojarà de la vida eterna".

L'edifici, de planta rectangular, ocupa una superfície aproximada de 2.000 m² i forma un conjunt que es dividix en quatre parts: la **Sala de Contractació** o **Salo Columnari**, l'esplèndid **Torrello**, el **Pabelló del Consolat** -edifici aneja a la pròpia Llonja- i el jardí interior. El Salo Columnari, de 35,60 m x 21,39 m, és, sense dubte, per la seua magnificència, per l'alçària, de 15,75 m, i per la traseria de les columnes, lo més admirable de l'edifici, sense deixar de banda la menuda capella, hui convertida en una sala de trànsit a l'edifici aneja del Consolat de Mar, i la singular escala de caragol exenta que dona accés, pel torrello, a les terrasses.

COLUMNES I SOSTRE DEL SALO COLUMNARI

En l'exterior s'ha de mencionar la vistositat de les seues fronteres rectangulars, la filigrana tallada en les portes d'accés, destacant la principal, que s'emmarca en tota una sèrie d'imatges presidides, a pesar de tractar-se d'un edifici civil, per una representació de la **Mare de Deu**. També els delicats i amples finestrals allaugeren els murs i donen gran lluminositat al Salo Columnari. Elegants són els merlets decorats en corones reals que arrematen el Pabelló del Consolat. I, tot a l'entorn, les artístiques gargoles, que alivien l'aigua de la pluja, suponen una lliça de simbologia i d'iconografia que segurament sabien interpretar perfectament els contemporànies.

Esta obra mestra del gòtic flamíger, testimoni de l'activitat comercial fins a èpoques ben recents, fou declarada Monument Històric Artístic Nacional en 1931 i, posteriorment, el 7 de desembre de 1996 va rebre el reconeixement de la UNESCO en declarar-lo Patrimoni de l'Humanitat.

PATRIMONI DE L'HUMANITAT 1998

L'Art Rupestre de l'Arc Mediterraneu de la Península Ibèrica

En l'Arc Mediterraneu de la Península Ibèrica són nombrosos els jaciments que contenen gravats i pintures rupestres, catalogats com a art prehistòric. Este model d'art es desenvolupà entre el **Neolític** i la **Edat del Coure** (entre el 10.000 i el 4.000 a.C.). El conjunt de l'art rupestre mediterraneu comprén jaciments que es localitzen, des dels **Pirineus** fins a **Granada**, en **Aragó**, **Catalunya**, **Castella-La Mancha**, **Múrcia**, **València** i **Andalusia**.

Se solen trobar, més que en coves, en abrics rocosos protegits per una cornisa natural. Alguns es situen propers a la mar, molts d'ells estan en les zones de l'interior.

L'Art Rupestre de l'Arc Mediterraneu de la Península Ibèrica rep el nom de **Art Llevantí** per la seua localització geogràfica, i presenta característiques similars des dels punts de vista tècnic, artístic i temàtic. Els dibuixos solen ser motius figuratius en color roig, negre i blanc realitzats damunt de mineral calcareu. Una altra de les característiques, tal volta la més significativa, és l'estil esquemàtic de les figures i la seua representació en moviment, formant escenes que traslladen episodis del viure quotidià, de caça, de guerra, danses rituals, etc., sent els protagonistes la figura humana i la naturalesa, sobre tot la fauna.

En el Regne de València en són molts els jaciments. Com a mostra, la **Cova del Parpallo** és, de fet, el jaciment del **Paleolític** més important de la Península. Situada en el **Mondúver**, en

la comarca de **La Safor** (Gandia), les plaquetes decorades, entorn a 6.000, que se recuperaren en ella, gravades i pintades en representacions d'animals i d'uns altres temes, constitueixen la col·lecció d'art paleolític sobre roca més important de **Europa**.

Un altre dels emplaçaments importants és el del **Barranc de la Valltorta**, situat en la zona de **L'Alt Maestrat**, en el terme municipal de **Tirig**. En este paratge són 21 els abrics i coves localitzats que alberguen pintures rupestres. Entre les més conegudes destaca la **Cova dels Cavalls**. També d'extraordinari interès és el conjunt de figures humanes en arcs de les **Coves del Civil**.

Mereix ser destacat també el conjunt d'abrics i coves que formen el nomenat **Santuari del Pla de Petracos**, en el terme de la **Vall d'Ebo**. Descobert en 1980 està compost per huit abrics, dels quals els hi ha que representen el nomenat **Art Macroesquemàtic**, típic del Neolític, i uns altres que corresponen a l'Art Llevantí, manifestació cronològicament posterior. El seu tema central és la figura humana, destacant la figura de "l'orant".

Estos tres emplaçaments valencians, que formen ja part del català de Bens d'Interès Cultural, són només un petit exemple dels 301 enclavats en terres valencianes, del total de 727 que es localitzen en l'Arc Mediterraneu, mostres de l'Art Rupestre Llevantí que la UNESCO declarà Patrimoni de l'Humanitat l'any 1998.

CERVOLA. PLAQUETA. COVA DEL PAPPALLO

ARQUER. COVA DE LA SALTADORA (VALLTORTA)

El Palmeral d'Elig

La ciutat de **Elig** està considerada com la tercera del **Regne de València** per l'extensió i recursos i, principalment, pel nombre d'habitants puix conta, entre el mig rural i la pròpia ciutat, en una població que supera els doscents mil habitants.

La milenària cultura de l'aigua se fa present en el **Palmeral d'Elig**. Est espai es el centre d'un sistema de regadiu orientat a l'horticultura intensiva que s'establí durant l'època islàmica. El campesinat il·licità sabe adaptar-se a les terres quasi desertiques de la zona i maximitzar l'aprofitament de les escasses aigües per mig de la plantació i gestió racional de les palmeres datileres; estes se disponien a lo llarc de les seqües formant una pantalla vegetal que generava un microclima que permetia el desenvolupament de cultius associats.

Exponent dels tradicionals paisatges de regadiu valencians, paisatges d'horta, el Palmeral resumix una fonda i rica història dels usos i cultius tradicionals d'estes terres. Es en este context a on El Palmeral adquirix el seu caràcter cultural únic, aixina com el seu valor universal.

El **Pla General d'Ordenació Urbana d'Elig** de 1997 registrà en detall els límits de totes les plantacions de palmeres existents en el terme, una superfície global de 507,4 Ha. Esta extensió compren dos categories diferents: unes 358,5 Ha de **palmeral dispers**, i les restants, de **palmeral urba**.

Les plantacions constituents del palmeral dispers estan presents a lo llarc i ample del tradicional paisatge de regadiu que

VISTA DES DEL PALAU D'ALTAMIRA

encara conserva les funcions agrícoles originals.

El palmeral urba es una massa compacta de plantacions de palmeres que rodeja completament lo que fon la ciutat islàmica i la vila murada migeval. Els seus límits se troben clarament definits per carrers i carreteres i, a pesar del canvi en els usos de la terra, les palmeres han segut preservades i formen part de la ciutat com un gran i pintoresc jardí urba.

Fa mes d'un segle que estos horts de palmeres començaren a vore's afectats pel creiximent de la ciutat i pel desenvolupament de noves infraestructures, canvis d'usos de les terres, etc. El compromís popular en la seua conservació ha permès que l'estructura d'este espai puga continuar sent reconeguda com a testimoni viu d'una civilització i d'una forma de vida quasi desapareguda.

Esta característica, juntament en les de constituir un testimoni sobreixint

de paisatge agrari d'una etapa significativa de l'història de l'humanitat, un eixemple representatiu de l'ús huma tradicional de la terra, d'intercanvi de valors humans i desenvolupament tecnològic i una mostra de tradicions vives de significació universal, son els elements que van determinar que l'any 2000 rebera el reconeixement per la UNESCO de Be Cultural Patrimoni de l'Humanitat, en el nom de Palmeral d'Elig.

No es casualitat que l'universal **Sorolla**, en les seues "Visions d'Espanya", dedicara una de les escenes que decoren la Biblioteca de la **Hispanic Society** de **Nova York** al Palmeral d'Elig.

PATRIMONI DE L'HUMANITAT 2001

La Festa o Misteri d'Elig

La **Festa del Misteri** es un drama sacro-líric sobre la mort, l'assumció i la coronació de la **Mare de Deu** que es celebra tots els anys, des de fa segles, en la ciutat de **Elig** el 14 i 15 d'agost -la Vespra i la Festa-.

La representació s'interpreta en l'interior de la **Basilica de Santa Maria**, constituint actualment l'única peça de teatre migeval d'estes característiques que se seguix representant en l'interior d'un temple religiós, fortuna deguda al prestigi que ya tenia en el seu temps i que feu que quedara dispensada de la prohibició establida en el **Concili de Trento**. La Festa te certa presència en els carrers del nucli antic en algun acte com **La Roà**. La posada en escena no ha tingut interrupció des de mitjans del segle XV.

El Misteri narra en dos actes la mort i l'assumció, en cos i anima, de la Mare de Deu i la seua coronació. El primer, **La Vespra**, conta la reunió dels apòstols a l'entorn de la Mare de Deu,

MOMENT DE LA CORONACIÓ

ya en el seu lliet de mort, i l'obit d'Esta. Posteriorment, i ya fora de la Basilica, tindrà lloc la processó nocturna, en centenars de participants portant ciris. A l'endemà son la processó del mati i la processó funebre de la vesprada les que transcorren pels carrers de la ciutat, donant pas al segon acte: **La Festa**; en este s'escenifiquen el soterrar, l'assumció i la coronació. L'interpretació en l'interior del temple es fa a dos nivells: "**terrenal**" -escena horitzontal- i "**celestial**" -escena vertical-. En la mija taronja o cupula, coberta en un llenç que simula el cel, per mig de diferents mecanismes se fan els efectes especials

del descens i l'ascensió als cels dels àngels, de la **Trinitat** i de la Mare de Deu. L'interpretació de les diferents escenes, cantada en llengua valenciana, està a carrec dels membres de la **Capella del Misteri d'Elig**.

Els preparatius d'esta festa duren tot l'any i en ells participen mes de 300 voluntaris entre actors, cantants, directores d'escena, tramoyistes, costureres i intendents.

Constitueix una de les tradicions intimament lligades a l'identitat cultural i lingüística del poble d'Elig i del conjunt dels valencians.

Conta la tradició que la Festa podria tindre el seu origen en la miraculosa aparició en la platja del Tamarit, dins d'una arca de fusta, de l'imatge de la Mare de Deu, junt a la qual es trobava el text de la **Consuetud** o llibre de la representació baix la llegenda "**Soc per a Elig**".

El Misteri d'Elig, protegit per diverses lleis de salvaguarda del patrimoni cultural, fon proclamat ya en l'any 1931 Monument Nacional i en 2001 obtingué la declaració per la UNESCO de Patrimoni Immaterial de l'Humanitat, reconeixent que La Festa constitueix un testimoni viu del teatre religiós europeu migeval i de la devoció a la Mare de Deu, genuïna senya d'identitat cultural il·licitana i del patrimoni valencià.

Trobaran més informació en el **Rogle** 10/11, de juliol/agost de 2007, en el que dedicavem dos articles ad esta festa incomparable.

MAGRANA

El Tribunal de les Aigües de la Vega de Valencia

Coneguda per la popular denominació de **Tribunal de les Aigües**, es una de les més antigues institucions de justícia existents en **Europa**. Orgue consuetudinari i tradicional, es depositari d'una milenària cultura solidària i democràtica de l'aigua. L'organització heretada data dels temps de **Al-Andalus** (segles IX-XIII), molt possiblement de l'època califal.

El seu singular, senzill i perfecte funcionament, llunt de complicats protocols i fórmules jurídiques, es un model de justícia. Esta milenària institució ha sobreviscut a totes les reformes legislatives; reconeguda per totes les ideologies i en totes les èpoques, ha resistit el pas del temps fins l'actualitat. La seua integració en el sistema judicial espanyol, en iguals garanties i valor jurídic que qualsevol cort civil, s'explica per l'eficàcia del seu funcionament.

El clima sec que patix la fèrtil vega de **València** feia necessària una sabia, equitativa i justa distribució de l'aigua que, procedent del riu **Turia**, havia d'arribar a les 17.000 Ha de terra de regadiu per mig d'un complex sistema de sequies mare, en els seus braços i filloles –sequiols i sequioletes-. Ademés, l'organització dels recs precisava d'una institució que cuidara de l'administració de l'aigua i de l'observància de les normes en les que la sabiduria i l'experiència de l'home de l'horta l'ha anat dotant.

El **Tribunal de les Aigües de la Vega de València** te com a missió resoldre els conflictes per l'ús de l'aigua de rec entre els llauradors, cuidar de la correcta distribució de la mateixa i garantir el bon funcionament i ús de les extenses xarxes de canals. Huit són les sequies mare que prenen aigua del riu Turia i

sobre les que te jurisdicció el Tribunal: pel marge dret, les de **Quart, Benacher i Faitanar, Mislata-Chirivella, Favara i Rovella**; pel marge esquerre, les de **Tormos, Mestalla i Rascaña**. En jurisdicció a banda també forma part de l'horta valenciana la **Real Sequia de Moncada**.

El Tribunal està format per huit membres, denominats **sindics**, i que són llauradors, triats democràticament, u per cada sequia i

SESSIÓ DEL TRIBUNAL DE LES AIGÜES

en representació de les corresponents **Comunitats de Regants**. U d'ells es triat president per una duració de temps indeterminada.

El Tribunal se reuneix en la **Porta dels Apostols** de la **Seu de València** tots els dijous de l'any (excepte festius) a les 12:00 h del migdia per a celebrar les seues sessions públiques. Se constitueix formalment assentant-se els **sindics** en les cadires assignades a cadascuna de les sequies i posant una tanca per a delimitar el "corralet", el recint del Tribunal. Llavors, l'aguasil, en el permís del president, crida als denunciants en la

tradicional frase: "Denunciats de la sequia de..." Tot el procés, com s'ha dit, es oral i, sentides les exposicions de les parts en conflicte, les sentències són acatades sense discussió pel respecte que posseïx el Tribunal i el reconeixement de l'honoraria, coneiximents i equanimitat dels **judges** -homens bons-.

El Tribunal de les Aigües de la Vega de València, presentà conjuntament en el **Consejo de Hombres Buenos de la Huerta de Murcia**, organisme de similars característiques, candidatura per a formar part de la Llista del Patrimoni de l'Humanitat, obtenint tal reconeixement l'any 2009 baix la consideració de **Tribunals de Regants del Mediterraneu**.

PATRIMONI DE L'HUMANITAT 2011

La festa de la Mare de Deu de la Salut d'Algemesi

Algemesi, poble de **La Ribera Baixa**, celebra tots els anys, els dies 7 i 8 de setembre, la festa de la **Mare de Deu de la Salut**, una manifestació religiosa-festiva que combina la part espiritual i devocional en tradicions i en elements del folclor i culturals sorgits al seu entorn.

Per a la grandària de la localitat, el nombre de participants, fins a 1.400 persones, es extraordinari; pràcticament tot el poble intervé en les representacions teatrals, espectacles de dansa i concerts de música que s'organitzen en els quatre barris històrics de la ciutat: **València, La Montanya, Santa Barbara i La Capella**.

El primer dels dies, per la vesprada, el cor i orquestra de la **Schola Cantorum** interpreta el cant de les vespres; en acabant, al so del volteig de les campanes, comença la primera de les processons en un recorregut que va des de la **Basilica Menor de Sant Jaume** fins a la **Capella de la Troballa**. Esta processó es la que es nomena de les **Promeses** i la componen: els **Misteris**, escenes breus de teatre religiós interpretades per chiquets; la **Moixaranga**, ball en el qual s'alcen torres humanes al compàs de la música de la dolçaina i el tabal; unes altres danses tradicionals (els **Bastonets**, la **Carchofa**, els **Arquets** i els **Pasto-**

rets); el **Bolero de les Llauradores**; i finalment l'ancestral ball dels **Tornejants**. A l'endemà, en la processó del matí, dos **judges** que representen al rei **Jaume I** i a la seua muller, **Violant d'Hongria**, formen part de la comitiva. Per la vesprada se realitza la tercera de les processons, la més llarga i solemne, la de la **Volta Gran**, en la que se poden vore desfilar representacions

MOIXARANGA. FESTES DE 2012

de personatges bíblics de l'Antic i del Nou Testament. Tots els ornaments, trages, accessoris..., són artesanals.

Festa religiosa de fonda tradició popular i cultural, d'un valor incalculable per la seua continuïtat en el temps, transmesa de generació en generació -de pares a fills han passat les partitures musicals, els balls, les representacions teatrals, etc.-, fon declarada pel Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç, en febrer de l'any 1977, Festa d'Interès Turístic Nacional.

Presentada la candidatura a la Llista del Patrimoni de l'Humanitat, va obtindre l'any 2011, pel seu "valor cultural, que passa de generació en generació", la declaració com a **Be Immaterial de l'Humanitat**.

En el **Rogle 12**, de setembre de 2007, nos anticipavem ad esta declaració en dos artícles; en ells trobaran més informació sobre esta festa única.

CONTACTA EN NOSATRES

Apartat de Correu 527
46002 València ciutat

Telefon: 617 030 370
rogleconstantillombart@gmail.com

Rogle en Internet

Tots els exemplars editats fins ara estan, en pdf, en:

www.rogleconstantillombart.com

I els editorials se poden llegir en: www.fullvolant.com